

Jan Piekalkiewicz

Naczelnik Wydziału Głównego Urzędu Statystycznego.

Podatek dochodowy i majątkowy w Polsce.

Przeprowadzona w 1923 roku reorganizacja naszych podatków bezpośrednich dotyczyła nie tylko podatków przychodowych, o czym mówiliśmy w 4-tym zeszytzie Ruchu Prawniczego i Ekonomicznego z 1923 r., lecz również i podatków dochodowego i majątkowego.

Podatek dochodowy w myśl ustawy z dnia 16 lipca 1920 r. miał służyć, jako najbardziej sprawiedliwy i demokratyczny, jeśli nie za podstawę całego naszego budżetu na wzór Anglii, to w każdym razie miał być najważniejszym podatkiem bezpośrednim.

Jednakże nasze stosunki kulturalno-społeczne, a *po* części i administracyjno-skarbowe nie stały na poziomie niezbędnym do urzeczywistnienia tej koncepcji.

Dobitnie to wyjaśnił w swoim przemówieniu w Sejmie podczas drugiego czytania noweli z dnia 9 marca 1923 r. do ustawy o podatku dochodowym z 1920 r. poseł Gościcki:¹⁾

„Do opłacania tego podatku zostały powołane całe rzesze płatników, w znacznej części analfabetów, które stanęły wobec konieczności wypełniania formularzy zeznań, w których trzeba było operować pojęciami przekraczającymi całkowicie zakres ich rozwoju umysłowego. Większość ogromna, 95 proc. płatników podatku dochodowego, była więc niezdolna do wykonania obowiązków nałożonych przez ustawę. I rzecz naturalna, że wobec tego cały ciężar wymiaru podatku dochodowego spadł na władze skarbowe. Podatek dochodowy stracił swój właściwy charakter, bo władze skarbowe nie miały danych na to, żeby wymierzać ten podatek zgodnie z zasadami ustawy według dochodu czystego. I te władze skarbowe nasze, źle zorganizowane, nieudolne, niewyszkolone, musiały nakładać podatek dochodowy według cech zupełnie zewnętrznych, według cech przypadkowych, wskutek czego podatek dochodowy na gruncie naszej

1) Sprawozdanie sten. z 17 posiedzenia Sejmu dn. 27 lutego 1923 r., Str. 13.

polskiej rzeczywistości przybierał cechy podatku przychodowego nakładanego i wymierzanego na podstawach często zupełnie iluzorycznych, na podstawach zupełnie widzimisię każdej władzy skarbowej, stosującej w obrębie każdego powiatu zupełnie różne metody działania.

W ten sposób podatek dochodowy stał się przyczyną bardzo wielu niesprawiedliwości i krzywd względem tych, którzy ten podatek opłacać mieli, wytwarzając wysoce nierównomierne i niesprawiedliwe obciążanie".

Jak to stwierdził p. Wiceminister Skarbu Markowski:

„Ministerstwo Skarbu zdawało sobie z tej omyłki, popełnionej w 1920 r., zupełnie dobrze sprawi; i dlatego w zeszłym roku w kwietniu (a zgłoszony został ten projekt oczywiście wcześniej), jużemy z tego stanowiska zaczęli się wycofywać i Wysoki Sejm, uchwalając nowelę z kwietnia 1922 r., odjął podatkowi dochodowemu tę rolę i to znaczenie, jakie chciała mu nadać pierwotna zasadnicza ustawa z 16 lipca 1920 r.

Dziś trzeba to sobie śmiało i jasno powiedzieć robimy jeszcze jeden krok wstecz.

Proszę Panów, podatek dochodowy nie może w Polsce odgrywać roli podatku głównego, podatek zasadniczego, tylko musi jeszcze przez szereg lat odgrywać rolę podatku uzupełniającego podatki przychodowe. Jeżeli z tego punktu widzenia spojrzymy na strukturę, którą nowela chce nadać podatkowi dochodowemu, to łatwo jest zauważyć, że my tylko chcemy ten podatek zrobić podatkiem uzupełniającym, dotyczącym wyższe dochody klasy i osoby, które są ekonomicznie silniejsze".

Wspomnianą wyżej ustawą z dnia 4 kwietnia 1922 r. została uczyniona, naszym zdaniem, ostatnia próba szerokiego zastosowaniu podatku dochodowego przez tworzenie w gminach podkomisjy szacunkowych, któreby miały obliczać dochody poszczególnych płatników. Lecz i one również zawiodły i jak to zostało zaznaczone w uzasadnieniu do projektu rządowego,²⁾ podkomisje gminne przeważnie nie zostały utworzone, a tam gdzie się utworzyły, biorąc naogół, nie spełniły powierzonych im czynności.

Zmiana poglądów na znaczenie podatku dochodowego w Polsce znalazła swój wyraz przedewszystkiem w podwyższeniu minimum dochodu wolnego od podatku.

Ustawą z dnia 16 lipca były zwolnione w zależności od miejsca zamieszkania płatnika dochody (oprócz dochodów z uposażeń itp.) od 2500 do 6000 marek³⁾, ustawą z dnia 4 kwietnia 1922 r. — do 180 000 mk. i ustawą z d. 9 marca 1923 r. do 2 000 000. Przeliczając te liczby na franki zł. według kursu do-

²⁾ Uzasadnienie do ustawy o państwowym podatku dochodowym. Druk Sejmowy, Nr. 69, str. 5.

³⁾ Następnie normy te zostały zmienione.

lara w roku poprzedzającym wydanie odnośnej ustawy, gdyż właśnie ten dochód miał być w roku wydania ustawy opodatkowany, otrzymamy 454, 420 i 1417 fr. złotych.

Minimum dochodu z uposażeń służbowych, emerytur i wynagrodzeń za najemną pracę wolne od podatku wynosiło: według ustawy z dnia 16 lipca 1920 r. od 3571 do 8570 mk.⁴⁾, ustawy z dnia 4 kwietnia 1922 r. — 300 000 mk., a w myśl ustawy z dnia 9 marca 1923 r. — 7 200 000 (od 1 kwietnia r.b.), t. i. po przeliczeniu na franki złote (dla ustawy z 1920 r. według przeciętnego kursu dolara w 1919 r., a dla ustawy z 1922 r. według kursu dolara w marcu 1922 r., a dla ustawy z 1923 r. według kursu ze stycznia 1923 r.⁵⁾ otrzymamy 649 — 1557 fr. zł., 389 fr. zł. i 1158 fr. złotych.

Niski poziom existenzminimum według ustawy z dnia 16 lipca 1920 r. uwypukli się jeszcze bardziej, jeśli przypomniemy sobie, że minimum dochodu wolne od podatku przed wojna w Prusach wynosiło 900 marek, t. j. 1107,0 franków, w Austrii 1600 koron, t. j. 1648,0 franków, w Anglii 160 funtów szterlingów, t. j. 4035,2 franków. Dopiero ostatnia podwyżka zbliża go do stosowanego na zachodzie przed wojną poziomu. Ze względu jednak na nasze warunki jego dalsze podwyższenie dla dochodów nie z pracy byłoby konieczne, gdyby nie inne postanowienia ustawy.

A mianowicie zmniejszenie ilości podatników i pracy urzędów skarbowych ma również na celu artykuł 12 ustawy z dnia 9 marca 1923, który zwalnia różne kategorie osób od składania zeznań o dochodzie bez osobnego wezwania władzy podatkowej lub przewodniczącego komisji wymiarowej, a mianowicie osoby mające główny dochód: a) z nieruchomości gruntowej nie przekraczającej 30 ha, b) z przedsiębiorstwa handlowego opłacającego zasadniczy podatek przemysłowy według IV i V kategorii wszędzie, i według III kategorii w miejscowościach III i IV klasy; c) z zakładu przemysłowego lub warsztatu rzemieślniczego wolnego od zasadniczego podatku przemysłowego, lub opłacającego ten podatek wedle VIII kategorii przedsiębiorstw przemysłowych; d) z domów mieszkalnych, składających się najwyżej z czterech izb.

Stwarza to korzystną dla tych osób presumpcję, że ich

⁴⁾ ⁷/₁₀ tych sum (art. 3 ust. z dnia 16 lipca 1920 r.) stanowią ogólne minimum, następnie normy te zostały zmienione.

⁵⁾ Przeciętne kursy dolara brano z tych okresów, które były charakterystyczne dla określenia realnej wysokości dochodu. Dokładniej o tem zobacz niżej.

dochody nie podlegają opodatkowaniu i faktycznie zwalnia je od podatku, gdyż z małemi może wyjątkami, władze podatkowe nie będą korzystały z nadanego im w tym artykule prawa.

Jeszcze większe uprzywilejowania w zupełnie kategorycznej już formie, ustala art. 4 ustawy z dnia 9 marca, a mianowicie: przy obliczaniu ogólnego dochodu z gospodarstw rolnych poniżej 15 ha, położonych w odległości ponad 5 klm. od granicy miast z ludnością wyżej 100 000 mieszkańców przyjmuje się dochód w wysokości, nie przekraczającej wartości 2 centnarów metrycznych żyta z 1 morga po cenach przeciętnych w 1922 r."

W myśl ścisłego brzmienia tego artykułu dochód podlegający opodatkowaniu tej kategorii osób nie może przekraczać minimum dochodu wolnego od podatku, gdyż z 15 ha. powinien być obliczany dochód równy 30 centnarom metrycznym żyta po 18,2 tysięcy mk.,⁶⁾ razem 546 tys. mk. Osoby więc te będą wolne od podatku dochodowego, chociażby w rzeczywistości, wobec specjalnych warunków, dochód poszczególnych jednostek kilkakrotnie przewyższał minimum. Można nawet wnioskować, że jeśli kontrybuent sam, bez wezwania, złoży zeznanie o wyższym dochodzie, to i w tym wypadku władza podatkowa nie ma prawa go opodatkować, lecz może jedynie pociągnąć do odpowiedzialności za obliczanie dochodu niezgodnie z ustawą.

Artykuł ten należy więc uważać za wypaczenie zasadniczej cechy podatku dochodowego, polegającej na opodatkowywaniu rzeczywiście osiągniętych dochodów i uprzywilejowanie pewnej kategorii osób.

W kierunku zmniejszenia i uproszczenia pracy wymiarowej dąży również i bardzo zasadnicza zmiana ustawy z dnia 16 lipca 1920 r., wprowadzona ustawą z dnia 4 kwietnia 1922 r. i zachowana w ustawie z dnia 9 marca 1923 r., która polega na zupełnem oddzieleniu dochodów z uposażeń służbowych, emerytur i wynagrodzeń za najemną pracę od pozostałych dochodów.

W myśl 6 artykułu ustawy z dnia 16 lipca za dochód podlegający opodatkowaniu była uważana suma wszystkich przychodów po dokonaniu wszelkich potrąceń, t. j. dochód poszczególnych osób był traktowany jako pewna całość, przy czem, na zasadzie art. 3 teje ustawy, dochody z uposażeń służbowych, emerytur i wynagrodzeń za najemną pracę były.

⁶⁾ Rocznik Statystyczny 1920/22, wydany przez Gł. U. Stat. cz. II. str. 204.

brame w rachubę tylko w $\frac{7}{10}$ rzeczywiście osiągniętej wysokości. Pozatem podatek był wymierzany na jednakowych zasadach od wszelkich dochodów, t. j. i od dochodu z uposażeń i t. p., raz na rok za dochód otrzymany w roku poprzedzającym rok podatkowy.

Pobór jednak podatku od uposażeń był już inny, mianowicie w myśl artykułów 89 i 90 służbodawcy, względnie przedsiębiorstwa i instytucje, były obowiązane go potrącać od uposażeń, proporcjonalnie przy każdej wypłacie, przyczem przed wykonaniem wymiaru podatek musiał być potrącony w dotychczasowej wysokości lub w sumie przypadającej według obowiązującej skali podatkowej.

Dla ułatwienia pracy władzom podatkowym i dla przyspieszenia poboru, chociażby części podatku dochodowego w myśl artykułu 2 ustawy z dnia 4 kwietnia 1922 r. uposażeniu służbowe, emerytury i wynagrodzenia za najemną pracę nie są włączane do ogólnego dochodu, poddającego opodatkowaniu według przepisów ustawy z dnia 16 lipca 1920 r. oraz przepisów działu I ustawy z dnia 4 kwietnia, lecz są opodatkowane na podstawie działu 11 tejże ustawy.

Postanowienie to odwraca na opak ewolucję podatku dochodowego na zachodzie, gdzie od opodatkowania poszczególnych części dochodu przechodzono do ujęcia dochodu jako pewnej całości, jednakże w naszych warunkach było ono bardzo celowe i dało dobre wyniki. A mianowicie: wobec tego, że podatek od uposażeń służbowych t. p. jest pobierany u źródła przez osoby lub instytucje, które je wypłacają, droga potrąceń przy każdej wypłacie, a wymiar podatku z reguły nie ma miejsca i urzędy podatkowe prowadzą tylko kontrolę potrąceń, podatek ten rzeczywiście zaczął wpływać do kas skarbowych prawie bez żadnego nakładu pracy władz podatkowych i bez większych uchyleń podatkowych.

Podział na dochód z uposażeń służbowych, emerytur i wynagrodzeń za najemną pracę i na inne dochody nie pokrywa się całkowicie z podziałem na dochód z pracy i dochód z kapitału, gdyż wynagrodzenie za pracę we własnym gospodarstwie, na przykład rolnem, nie jest dochodem z kapitału a będzie zaliczane do innych dochodów. Jednakże z grubsza są te pojęcia dosyć zbliżone, ciekawem więc jest jak została ujęta w naszym prawodawstwie zupełnie słuszna zasada przyjęta na zachodzie wyższego opodatkowania dochodów z kapitału.

Jak już wskazaliśmy wyżej w ustawie z dnia 16 lipca dochody z uposażeń i t. p. były brane pod uwagę w wysokości

$\frac{7}{10}$ ich kwoty, co podwyższyło odpowiednio minimum dochodu wolnego od podatku.

Jednakże zastosowanie postanowień art. 89 i 90 o potrąceniach podatku przez służbodawców do wykonania wymiarów podług dotychczasowej wysokości lub według obowiązującej skali, mogło przy tej ostatniej ewentualności w związku ze spadkiem wartości marki obniżyć to minimum poniżej poziomu ustalonego dla innych dochodów.

Jak już wspominaliśmy, minimum egzystencji ustalone ustawą z dnia 4 kwietnia 1922 r. dla innych dochodów wynosiło 180 000 mk., dla dochodów z uposażeń i t. p. 300 000 mk.

Przeliczając te kwoty na złote według kursu dolara w tym okresie, w jakim dochód podlegający opodatkowaniu był osiągnięty t. j. dla innych dochodów według przeciętnego kursu z 1921 r. dla dochodów z uposażeń według poszczególnych miesięcy, gdyż w ten sposób lub nawet w okresach krótszych był obliczany i ściągany podatek, otrzymany dla pierwszego z nich 420 fr. złotych, dla drugiego w marcu 1922 r. 389 fr. zł.⁷⁾ w lipcu 20!) fr. zł., w październiku 110 fr. zł., w grudniu 1922 r. 85 fr. złotych.

Minimum dochodu wolne od podatku dla dochodów nie z uposażeń i t. p. wynosi w myśl ustawy z dnia 9 marca r. b. 1417 fr. zł.

Analogiczne obliczenia dla minimum dochodów z uposażeń i t. p. z tą tylko różnicą, iż kwoty markowe zostały w myśl art. 24 pomnożone na wykładnik wzrostu cen⁸⁾ a przeliczenia są dokonane tak według kursu dolara jak i według indeksu cen hurtownych, które dla tych okresów już są publikowane, podajemy poniżej.

Minimum dochodu z uposażeń, wolne od podatku w 1923 r.
(ustawa z dnia 9. marca 1923)

Miesiące	w tysiącach marek	Po przeliczeniu według kursów dol. franków zlot.	Po przeliczeniu według indeksu cen hurtowych franków złotych
Styczeń	2 000	408,61	453,31
Luty	2 000	249,16	290,23
Marzec	2 000	242,64	249,78
Kwiecień	10 800	1251,58	1262,08
Maj	10 800	1141,50	1184,82
Czerwiec	10 800	650,09	708,69
Lipiec	15 210	616,92	611,66

⁷⁾ W rzeczywistości podatek ten zaczęto pobierać dopiero począwszy od lipca 1922 r.

⁸⁾ O tem obacz. niżej.

Możemy więc stwierdzić, iż minimum dochodu wolne od podatku w myśl ustawy z dnia 4 kwietnia 1922 r. było od razu dla dochodów z uposażeń i t. p. niższe niż dla innych. następnie zaś wskutek spadku wartości marki jeszcze bardziej się obniżyło, a minimum według: ustawy z dnia 9 marca 1923 r. w żadnym miesiącu aż do lipca b. r. nie osiągnęły poziomu ustalonego dla innych dochodów, w niektórych zaś (luty, marzec) były prawie 6 krotnie od niego niższe.

Stawki; podatku przewidziane ustawą z dnia 16 lipca 1920 r. wynosiły dla osób fizycznych i spadków nieobjętych od 0,5 do 35,0 procent opodatkowanego dochodu, według ustawy z dnia 4 kwietnia 0,5 — 35,0 procent dochodów z wyjątkiem dochodów z uposażeń, emerytur i wynagrodzenia za najemną pracę, które opłacają 0,2 — 35,0 procent i na mocy ustawy z dnia 9 marca 1923 — odpowiednio 2,0—40 procent i 1,1⁹⁾ — 38,0 procent.

Przedewszystkiem zwraca uwagę podwyższenie ustawa z dnia 9 marca r. b. najniższych i średnich stawek podatkowych¹⁰⁾, co zostało wywołane z jednej strony dążeniem do zwiększenia wydajności podatku, gdyż liczba podatników opłacająca te stawki jest najliczniejsza, z drugiej zaś strony podwyższeniem minimum dochodu wolnego od podatku.

Różna stopa opodatkowania dochodów z uposażeń i t. p. a innych dochodów była osiągnana ustawą z dnia 16 lipca 1920 r. przez uwzględnienie tylko $\frac{7}{10}$ dochodów z uposażeń, niezależnie od ich wysokości, co zmniejszyło ogólne stawki bez uwzględniania progresji o 30[‰], a przy jej zastosowaniu o wyższy jeszcze procent, różny przy poszczególnych dochodach.

Porównanie stawek dla oddzielnych rodzajów dochodów przewidzianych w ustawie z dnia 4 kwietnia 1922 r. i w ustawie z dnia 9 marca podajemy poniżej przyczem jednak liczby te nie są całkowicie współmierne, gdyż do dochodów z uposażeń i t. p. nie są stosowane w myśl art. 26 ustawy z dnia 1922 r. ani żadne odliczenia na odsetki od długów, renty i t. d. ani też wyżki lub zniżki, uwzględniające warunki rodzinne podatnika.

Jak widzimy, dla niższych ii średnich dochodów, stawki dochodów z uposażeń i t. p. są znacznie niższe niż od innych dochodów, przyczem wtedy, gdy ustawa z dnia 4 kwietnia wszystkie dochody ponad 4 miliony marek opodatkowuje je-

⁹⁾ Od kwietnia 1923 r., do kwietnia zaś od 0,3%.

¹⁰⁾ Obacz. poniżej tablicę.

Stopy podatkowe w procentach dochodowych.

Ustawa z dnia 4 kwietnia 1922				Ustawa z dn. 9 marca 1923 r.					
Dochody w tysiąc. marek		stopa od uposażeń	stopa od innych dochod.	stopa od upos. mn. od innych doch. o ^o /r	Dochody w tysiącach marek		stopa od uposażeń	Stopa od innych dochod.	Stop. pod. od upos. mn. od in. doch. o ^o /o
pon.	do				ponad	do			
300	480	0,2	0,56—0,6	64,3—66,7	2 000	2 400	0,3	2,0	85,0
					2 400	3 000	0,4	2,0—2,2	80,0—81,8
480	720	0,3	0,6—0,7	50,0—57,1	3 000	3 600	0,5	2,2—2,4	77,3—79,2
					3 600	4 800	0,7	2,4—2,8	70,8—75,0
720	1 000	0,4	0,7—0,8	42,9—50,0	4 800	7 200	0,9	2,8—3,4	64,3—73,5
					7 200	9 600	1,1	3,4—4,1	67,6—73,2
1 000	1 800	0,6	0,84—1,3	28,6—53,8	9 600	12 000	1,4	4,1—4,9	65,9—71,4
					12 000	15 600	1,7	5,3—6,7	67,9—74,6
1 800	2 400	1,0	1,4—1,9	28,6—47,4	15 600	19 200	2,0	6,7—7,7	70,1—74,0
					19 200	22 800	2,5	7,7—8,9	67,5—71,9
2 400	3 000	1,7	2,0—2,5	15,0—32,0	22 800	26 400	3,0	8,9—9,9	66,3—69,7
					26 400	30 000	3,5	9,9—10,3	64,6—66,0
3 000	3 600	2,5	2,8—3,4	10,7—26,5	30 000	34 000	4,5	10,7—11,1	57,9—59,5
					34 000	38 000	5,5	11,5—11,9	52,2—53,8
3 600	4 000	3,5	3,7—4,0	5,4—12,5	38 000	42 000	7,0	12,3—12,8	43,1—45,3
					42 000	46 000	8,5	12,8—13,3	33,6—36,1
4 000	4 200	4,3	4,3	—	46 000	50 000	10,0	13,8—14,4	27,5—30,6
					50 000	52 000	11,5	14,4	19,4
					52 000	55 000	13,0	15,0	13,3

dnakowo, ustawa z dnia 9 marca 1923 nawet najwyższe dochody z uposażeń i t. p. opodatkowuje o 2 proc. dochodu, t. j. naprzykład dla dochodów od 52 do 55 milionów o 13,3 proc. stawki niżej, niż inne dochody, co można uznać za słuszniejsze.

Rzeczywiste obciążenie wskutek ciągłego spadku wartości marki i opodatkowywania bieżących dochodów z uposażeń i t. p., natomiast gdy inne dochody podlegają podatki w wysokości otrzymanej w roku poprzedzającym rok podatkowy przedstawia się zupełnie inaczej.

Już postanowienia art. 89 i 90 ustawy z 16 lipca 1920 r. o potrąceniach przez służbodawców podatku w razie nie ustalenia wymiaru w wysokości obliczonej przez nich na zasadzie przepisów ustawy mogły spowodować większe obciążenie dochodów z pracy.

Dla scharakteryzowania skutków zastosowania następujących dwóch ustaw służyć poniższe liczby, przedstawiając stopę podatkową od dochodów różnych wysokości, przyczem dochody podane we frankach złotych dla określenia klasy i

stopy podatkowej były przeliczone na marki dla dochodów innych według przeciętnych rocznych, dla dochodów zaś uposażeń i t. p. — przeciętnych z końca odnośnego miesiąca.

Do- chody we łr. zlot.	Ustawa z d. 4. 4. 1922 ¹⁾			Ustawa z dnia 9. marca 1923									
	Przeliczone według kursu dol.			Przeliczone według kursu dolara					Przeliczone według indeksu cen hurtowych				
	Inne dochody	Dochody z uposażeń		Inne dochody	Doch. z uposażeń ²⁾				Inne dochody	Doch. z uposażeń			
		w marcu	w grudniu		w stycz.	w czerw.	na początk. mies.	wkońcu mies.		w stycz.	w czerw.	w lipcu ¹⁾ wartość mk.	
400	0,5	0,2	0,6	—	0,4	1,1	0,7	0,9	—	—	0,9	0,4	0,7
800	0,57	0,3	1,7	—	0,9	2,0	0,9	1,7	—	0,5	1,7	0,9	1,1
1 500	0,66	0,6	5,8	2,0	1,1	3,5	1,7	3,3	—	0,9	2,5	1,4	2,0
3 000	0,96	1,0	14,3	2,8	2,0	14,3	3,5	10,0	2,4	1,7	8,5	2,5	5,5
4 000	1,3	2,5	18,5	3,0	3,0	17,3	5,5	15,0	2,8	2,0	14,3	3,5	10,0
5 000	1,5	3,5	22,2	3,4	4,5	20,2	10,0	17,3	3,2	2,5	17,3	5,5	14,3
6 000	2,1	5,5	26,0	3,8	5,5	23,0	13,6	19,5	3,4	3,5	19,5	8,5	16,5
7 000	2,8	6,4	26,0	4,1	8,5	23,0	15,0	21,6	3,6	4,5	21,6	11,5	18,8
8 000	3,4	7,4	26,0	4,9	10,0	24,5	16,5	24,5	3,8	5,5	23,0	13,6	20,2
9 000	4,0	9,1	27,0	5,3	13,6	24,5	18,1	24,5	4,5	6,5	24,5	15,0	21,6
10 000	5,2	10,9	27,0	6,2	15,0	25,5	19,5	24,5	4,9	8,5	24,5	16,5	22,3
12 000	5,8	14,0	28,0	6,7	17,3	25,5	22,0	25,5	5,7	13,0	25,5	18,8	24,5
15 000	8,1	16,3	29,0	8,3	19,5	27,0	24,5	25,5	6,7	15,7	25,5	21,6	24,5
2 0000	11,9	20,3	30,0	10,3	24,5	30,0	25,5	28,5	8,9	18,8	28,5	24,5	25,5
30 000	17,7	26,0	32,0	12,8	25,5	32,0	27,0	32,0	11,1	24,5	32,0	25,5	28,5
50 000	26,0	27,0	34,0	18,5	30,5	36,0	32,0	34,0	15,6	25,5	34,0	28,0	32,0
75 000	27,0	29,0	35,0	23,6	32,0	38,0	32,0	36,0	20,1	28,5	36,0	32,0	34,0
100 000	28,0	31,0	35,0	26,5	32,0	38,0	36,0	38,0	24,3	30,0	38,0	34,0	38,0

Liczby te są tak dobitne, że wszelkie komentarze są zbyteczne.

Dlatego też zrozumiałem się staję, że podczas obrad w Sejmie podkreślano konieczność równego opodatkowania dochodów z uposażeń itd. i innych dochodów¹²⁾, a nie zasadę wyższego opodatkowania dochodów z kapitału.

Dla złagodzenia rażącej niesprawiedliwości ścisłego za-

11) Zastosowano wykładnik 2,1 (Dz. Ust. R. P. z 1923 r. nr. 63, poz. 482). Przyjęto wartość marki na początku miesiąca równą jej wartości w ostatnim tygodniu czerwca.

12) Sprawozdanie stenograficzne z 17 posiedzenia Sejmu przemówienia postów Kwiatkowskiego str. 8 Gościekiego str. 15 i 19 i Romockiego str. 29.

stosowania stawek przewidzianych w ustawie z dnia 4 kwietnia 1922 r.. Ministerstwo Skarbu wydało w dniu 21 listopada okólnik do wszystkich izb skarbowych o opieraniu się przy obliczaniu skali podatkowej dla wszystkich dochodów z uposażeń i t. p. na wynagrodzeniu wypłaconym we wrześniu 1922 r. i o traktowaniu pozostałej jego części jako dochodu jednorazowego, wskutek czego ta część płacy nie wpływała na podwyższenie klasy i stopy podatkowej. W okólniku zaś z dnia 9 grudnia 1922 r. Ministerstwo Skarbu poszło jeszcze dalej i poleciło stosowanie nowej tabelki, uchwalonej następnie przez Sejm jako jeden z artykułów ustawy o podatku dochodowym z dnia 9 marca 1923 r.

Ministerstwo Skarbu powoływało się przy tem na art. 112 ustawy z dnia 16 lipca 1920 r. jako na podstawę prawną dla tych zarządzeń. Artykuł ten jednak podstawy tej nie daje, gdyż dosłownie brzmi :

„Odraczanie terminów.

Art. 112. Terminy do wnoszenia odwołań, wyznaczone w niniejszej ustawie, odracza się do dwóch miesięcy dla osób zamieszkałych poza obszarem Rzeczypospolitej.

Ministrowi Skarbu służy prawo odraczania, względnie przesuwania wszystkich terminów, w ustawie niniejszej wyznaczonych."

Celem wyeliminowania wpływu spadku marki na stosowanie tej lub innej stawki podatkowej co, jak wskazaliśmy wyżej, wywołuje niepomierne ciężkie opodatkowanie dochodów z uposażeń, art. 24 ustawy z dnia 9 marca 1923 r. przewiduje ustalanie przez Ministra Skarbu co kwartał wykładnika spadku wartości marki na podstawie stosunku indeksów cen hurtowych w drugim miesiącu kwartału poprzedzającego kwartał podatkowy do stycznia 1923 r. Przez ten wykładnik mnożą się następnie w ciągu kwartału kwoty określające granice poszczególnych klas i stawek podatkowych.

O ile dotąd mieliśmy do czynienia z wykładnikami ustalonymi w interesie skarbu, to ten wykładnik ma odwrotne zadanie, mianowicie pragnie zapobiec zbytniemu opodatkowaniu pewnej grupy kontrybuentów niewspółmiernie z inną.

Jednakże wobec stosowania danych zbyt oddalonych okresów, gdyż naprzykład na wykładnik ostatniego miesiąca kwartału mają wpływ ceny z przed 6 miesięcy, wykładnik ten w znacznej mierze chybia celu, jak o tem przekonaliśmy się z powyższej tablicy, gdzie dla danych z lipca 1923 roku został zastosowany wykładnik ustalony dla III kwartału 1923 r. w wysokości 2,1. Wobec tego Ministerstwo Skarbu zostało

szone począwszy od 1 września polecić uwzględniać przy obliczeniach stopy podatku jedynie kwoty otrzymane w dniu 1-go sierpnia dla pobierających pobory z góry lub 30 lipca dla otrzymujących je z dołu, resztę zaś uważać jako wynagrodzenie jednorazowe.

Wypłacane w ciągu miesiąca dodatki drożyniane należało traktować jako wynagrodzenie samoistne, od którego podatek powinien być potrącony według stopy procentowej przypadającej od tego wynagrodzenia, obliczonego w stosunku rocznym. Przy szybkim wzroście drożyny dodatki te wynosiły znaczne sumy, wskutek czego stopa procentowa od tych dodatków była często znacznie wyższą niż od pensji płatnej na początku miesiąca, a obydwie stawki podatkowe stale się podnosiły, pierwsza szybciej druga wolniej.

Takie rozstrzygnięcie kwestji nie mogło więc być zadawalniacem, dlatego też Minister Skarbu rozporządzeniem z dn. 21 września 1923 r.¹³⁾ zarządził stosowanie do potrąceń podatku dochodowego od uposażeń służbowych, emerytur i wynagrodzeń za najemną pracę tej stopy procentowej, jaka przypadała od kwoty otrzymanej przez podatnika o ile chodzi o płace pobierane z góry w dniu 1 lipca 1923 r., o ile zaś chodzi o pobory otrzymywane z dołu w dniu 30 czerwca tegoż roku, przyczem stopę tą należy stosować i do wszystkich dodatków drożynianych. Pobór różnicy między kwotą podatku należną na zasadzie postanowień ustawy o podatku dochodowym, a pobraną na zasadzie tego rozporządzenia, został w myśl art. 4 odroczonej na czas nieokreślony.

Tą drogą zamierzono na dłuższy przeciąg czasu rozklasfikować wszystkich podatników na grupy według ich rzeczywistego dochodu i wyeliminować wpływ spadku wartości marki na wysokość stosowanej do nich stopy podatkowej. Jednakże taki sposób obliczania podatku może być względnie łatwo dokonywany dla tych osób, które pracowały w odnośnej instytucji już od czerwca i pobrały pensję, która ma następnie określić wysokość stopy podatkowej. Dla tychże jednak osób, które zmieniły miejsce pracy, lub które otrzymały wyższe i lepiej płatne stanowisko obliczanie stop podatkowych, jakie należy stosować do ich wynagrodzenia będzie nasuwało dużo trudności, przyczem zostaną bardzo ułatwione uchylenia podatkowe przez zastosowanie niższych stop podatkowych.

W rozporządzeniu tem wskazano, iż zostało ono wydane na podstawie art. art. 122 i 130 ustawy o państwowym podatku

¹³⁾ Dz. Ust. R. P. z 1923 r. Nr. 96 poz. 768.

dochodowym. Artykuł 122 o odraczaniu terminów (dawniej 112) przytoczyliśmy wyżej. Artykuł zaś 130 stanowi: „Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Skarbu”.

Jak widzimy, artykuły te wcale nie upoważniają Ministra Skarbu do rozkładania należnego podatku na raty, co się praktycznie równa zwolnieniu od części podatku poszczególnych kategorii płatników. Ministerstwo Skarbu jednak w tym wypadku postąpiło więcej formalnie, niż w wyżej wspomnianym okólniku z dnia 9 grudnia 1922 r., który wprost polecał stosowanie innych, niż przewidziane w ustawie stóp podatkowych. Należy i obecnie jednak przypuszczać, że w rzeczywistości odroczonego podatku wcale nie będzie pobrana i zostanie umorzona specjalną ustawą. Ażeby jednak zadość uczynić wszelkim wymaganiom formalnym, lepiejby było zmiany, przewidziane w rozporządzeniu z dnia 21 września, od razu przeprowadzić drogą ustawy, gdyż uznając celowość tych zarządzeń nie można jednak uważać je za wydane na należytej podstawie prawnej.

Jednakże i po wydaniu tego rozporządzenia opodatkowanie dochodów z uposażeń służbowych, emerytur itp. jest wyższe niż opodatkowanie dochodów z innych źródeł; tak np. dochód w wysokości 1 500 złotych z uposażeń itp. opłaca 1,4 proc., z innych źródeł nie podlega podatkowi; dochód 4000 złotych — 3,5 i 2,8 proc.; dochód 6000 złotych — 8,5 i 3,5%¹⁴).

Nierównomierność opodatkowania na niekorzyść dochodów z uposażeń i t. p. nie polega jednak jedynie na stosowaniu do tych płatników wyższych stawek podatkowych, lecz i na terminie uiszczenia podatku, a mianowicie wtedy gdy podatek od uposażeń wpływa przez jego potrącenia jednocześnie z otrzymanym dochodem, w walucie równej wartości z walutą otrzymania dochodu, podatek z innych dochodów znacznie później, z reguły w listopadzie roku następnego po otrzymaniu dochodu t. j. na przykład od dochodu otrzymanego w styczniu 1922 r. podatek będzie zapłacony w listopadzie 1923 r. Wskutek zaś spadku wartości marki 10 proc. kwoty osiągniętej w styczniu 1922 r. a płatne nawet nie w listopadzie, lecz w sierpniu r. b. stanowi kwotę 70 razy mniejszą, t. j. 0,14 proc. otrzymanego dochodu.

Dla usunięcia tych skutków dewaluacji marki art. 22 ustawy z dnia 9 marca 1923 r. wprowadza wykładniki wzrostu przeciętnych cen hurtowych w pierwszej połowie roku po-

¹⁴) Obacz wyżej tablica nr. 3, dane za lipiec przeliczone według wartości marki na początku miesiąca.

datkowego w porównaniu z przeciętnemu cenami hurtowymi w roku, poprzedzającym rok podatkowy, na które mnożą się kwoty podatkowe.

Rozporządzeniem Ministra Skarbu z dnia 18 lipca 1923 r. na bieżący rok podatkowy wykładnik ten ustalono na 7.

Indeks cen hurtowych w stosunku do 1914 r. w połowie miesiąca płatności podatku (listopadzie) będzie wynosił około 300 000, co oznaczałoby, iż wartość marki w tym czasie jest o 218,5 razy mniejsza niż przeciętnie w 1922 r. Widzimy więc, że mnożenie stawek podatkowych przez ustalony wykładnik (7) tylko w nieznaczej części usuwa wpływ spadku marki. Przyczyną tego jest, jak i przy innych podatkach, opieranie się dla określenia spadku wartości marki na danych zbyt odległych od okresu płatności podatku.

Wobec tego również nie znajdzie praktycznego zastosowania w okresie spadku marki przepis art. 23 tejsze ustawy, zezwalający płatnikom, dla uniknięcia stosowania wykładnika do należnych od nich kwot podatkowych, zapłacić je przed terminem, gdyż nie będzie to dla nich korzystne.

Będą więc wpływały przed ogólnym terminem płatności jedynie kwoty, które w myśl art. 19 ustawy z dnia 4 kwietnia 1922 r. i art. 16 ustawy z dnia 9 marca muszą być wpłacone w wysokości połowy należnego podatku jednocześnie ze złożeniem zeznania t. j. dla osób fizycznych do 1 marca, dla osób prawnych do 1 maja roku podatkowego.

Z powyższych uwag mogliśmy się przekonać, jak silnie spadek marki wykoślawia zasadniczo racjonalnie zbudowany system obciążenia dochodów z uposażeń i innych dochodów, nadmiernie obciążających pierwsze z nich i prawie całkowicie zwalniając ostatnie.

Istniejący w dz. pruskiej podatek dochodowy został częściowo zmieniony ustawą z dnia 15 czerwca 1923 r. dla zastosowania tam zmian analogicznych do wprowadzonych w pozostałych dzielnicach ustawą z dnia 9 marca 1923 r. Rozszerzenie na b. dzielnicę pruską ustaw o podatku dochodowym z dnia 16 lipca 1920 r. i następnych zostało uznane za jeszcze niewykonane ze względu na znaczne środki, które w b. dz. pruskiej czerpią z tego podatku samorzady.

Ustawą z dnia 16 lipca 1920 roku jednocześnie z podatkiem dochodowym został uchwalony podatek majątkowy, jako stałe uzupełnienie podatku dochodowego.

Następnie jednak podatek ten w związku z uchwaleniem nadzwyczajnej jednorazowej daniny majątkowej został zawieszony, tak że dodatkowe opodatkowanie dochodów fundo-

wanych miało być, przynajmniej narazie, osiągane prócz wyższych stawek od tych dochodów, jedynie drogą podatków przychodowych.

Dla zrównoważenia jednak naszego budżetu, oprócz rozbudowy stałych podatków, których wydajność stopniowo powinna się zwiększać w miarę rozwoju życia gospodarczego i zmniejszenia uchyleń podatkowych przez udoskonalenie wymiaru i poboru, niezbędnym jest wprowadzenie na przeciąg kilku lat, dodatkowo jakiegokolwiek bądź wydajnego podatku.

To właśnie zadanie ma spełnić wysunięty przez b. Ministra Skarbu Grabskiego podatek majątkowy.

W sprawozdaniu Komisja Skarbowej w przedmiocie projektu ustawy o podatku majątkowym czytamy¹⁵⁾:

„Cały okres ubiegły od powstania Rzeczypospolitej cechował stały rozwój wszystkich dziedzin życia gospodarczego i stałe niedomaganie skarbowości polskiej. Stąd wniosek, że dotychczas obywatele nie byli naogół przeciążeni podatkami na rzecz Państwa i Samorządu. Konieczność podźwignięcia finansów Państwa dyktuje więc nam w chwili obecnej środek nadzwyczajny, jakim jest podatek majątkowy, sięgający już nie do dochodu, lecz części majątku obywateli Rzeczypospolitej”:

Ten specjalny charakter podatku majątkowego został zaznaczony i w pierwszym artykule ustawy¹⁶⁾: „Na cele związane z naprawą Skarbu Rzeczypospolitej będzie pobrany w ciągu lat trzech od r. 1924 aż do końca r. 1926 w 6. ratach półrocznych jednorazowy podatek majątkowy w ogólnej sumie równającej się wartości jednego miljaru franków złotych”.

Podatkowi majątkowemu podlega cały majątek, nawet znajdujący się zagranicą, osób fizycznych i prawnych, mających miejsce zamieszkania lub siedzibę w Polsce, w tej liczbie” i w województwie śląskiem, jak również i znajdujący się w Polsce majątek innych osób.

Podatkowi podlega wszelki majątek, tak nieruchomy, jak i ruchomy, również i sprzęty domowe do osobistego użytku płatników, o ile ich wartość przekracza cyfrę 5 000 franków złotych.

Ustawa przewiduje jednak szereg wyjątków w drodze zwolnień od podatku tak podmiotowych, (osoby, których cały majątek nie przenosi wartości 3000 fr. złotych, związki prawa publicznego, spółdzielnie mieszkaniowe i t. d.), jak i przedmiotowych (polskie pożyczki państwowe, akcje i udziały krajo-

¹⁵⁾ Druk sejmowy nr. 714 str. 1.

M) Dz. Ust. R. P. z 1923 r. nr. 94.

. 746.

wych towarzystw i spółek, nowo-wznoszone budowle w miastach i t. d.).

Długi i ciężary, które majątek zmniejszają, są potrącane.

Ogólna kwota podatku majątkowego winna być osiągnięta w wysokości: 1) 500 milionów frank. zł. od posiadłości gruntowych, będących pod uprawą rolną i leśną, od których nie są wykupowywane świadectwa przemysłowe, 2) 375 milj. franków złotych od przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych, które są lub powinny być zaliczone do przedsiębiorstw przemysłowych I do V kategorii włącznie lub do przedsiębiorstw handlowych I i II kategorii świadectw przemysłowych, 3) 125 milj. fr. zł. od wszystkich innych kategorii majątku.

Wysokość tych kwot jest umotywowana w sprawozdaniu Komisji Skarbowej w następujący sposób: „Gdybyśmy wzięli jako podstawę rozdziału kontyngentu prace Sejmu Ustawodawczego nad daniną, to okazałoby się, że rolnictwo należałoby obciążyć nie 500, ale 628 milionami franków złotych, a pozostałe kategorie nie 500, ale 372 milj. franków. Licząc się jednakże z przyłączeniem Górnego Śląska i sytuacją rolnictwa w kraju, kontyngenty te zostały ustalone jak wyżej”.

Najlepszym kluczem do podziału ogólnej kwoty podatku majątkowego na poszczególne jego kategorie byłyby dane tak o wartości ogólnej majątku, jak i jego poszczególnych części. Takich, chociażby przybliżonych obliczeń dla całej Polski my nie posiadamy, mamy tylko niektóre ułamki.

Tak np.. Prof. H. Grosman¹⁷⁾ oblicza wartość w. 1913 roku majątku rolnego b. Królestwa Kongresowego na 14 132,6 milj. fr., wartość kopalń i przedsiębiorstw przemysłowych (bez handlowych) na 16.211,7 milj. fr., wartość budynków miejskich i publicznych łącznie z wartością ziemi na 10.129,1 milj. fr. Prof. Bujak¹⁸⁾ oblicza wartość ziemi i lasów w b. Galicji na 5,0 miliardów fr. zł., budynków mieszkalnych, przemysłowych i kopalń na 7,01 miljarda fr. zł.

Jak widzimy, ustosunkowanie różnych części majątku według tych liczb jest zupełnie inne, niż przyjęty podział podatku majątkowego, który widocznie był dokonany biorąc pod uwagę głównie obecną zdolność płacniczą poszczególnych warstw ludności, co prawda nie dającą się ująć w ścisłych liczbach.

¹⁷⁾ Miesięcznik Statystyczny wyd. przez G. U. St. tom V, zes. 10, str. 255 277.

¹⁸⁾ Cytujemy według aneksu 7a do projektu ustawy o naprawie Skarbu Rzeczypospolitej druk sejmowy Nr. 269.

Wszystkie osoby obowiązane do opłacania podatku majątkowego winny najpóźniej do 31 stycznia 1924 roku złożyć zeznanie o posiadanym majątku, z jego oszacowaniem w markach polskich, dokonany według najlepszej wiedzy i sumienia. W myśl art. 7 wartość majątku należy w ogólności obliczać według jego przeciętnej wartości obiegowej w dniu 1 lipca 1923 roku w markach polskich.

Oszacowanie majątku według jego indywidualnej wartości obiegowej, t. j. sprzedażnej dla całego szeregu jego rodzajów byłoby bardzo utrudnionem, nawet w czasach normalnych. Należą tu objekty mające swoiste indywidualne cechy, które wpływają na ich wartość, np. dla przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych, rodzaj klientów, firma itd., lub też przedmioty częściowo zużyte, jak sprzęty domowe.

W naszych stosunkach, gdy ceny w markach zmieniają się niemal co godzinę, z różną szybkością dla poszczególnych dóbr przystosowując się do spadku marki, przeprowadzenie ścisłego, indywidualnego szacunku jest rzeczą niewykonalną, tembardziej, że ustawa w celu zachowania jednolitości obliczeń, wymaga ich dokonania według cen z 1 lipca 1923 roku, a oszacowanie majątku przez płatników zostanie przeprowadzone przy zestawianiu zeznań tj. do 31 stycznia 1924 r., gdy ceny z lipca będą zupełnie zapomniane.

Trudności związane z oszacowaniem majątku zostały przedstawione w sprawozdaniu Komisji Skarbowej w następujący sposób:

„Najtrudniwszem jednak w podatku majątkowym zagadnieniem jest równomierne oszacowanie majątku obywateli, gdyż jeśli zwykły podatek, sięgający tylko do części dochodu, musi być sprawiedliwie i równomierne w stosunku do jednakowych obiektów rozłożony, to ileż odpowiedzialniejszą jest rola prawodawców, gdy ustalają podatek tak wielki, jakim jest projektowany podatek majątkowy. Poprzestać na pierwotnym projekcie p. Ministra Grabskiego, że majątek obywateli będzie szacowany na podstawie cen obiegowych — było niepodobieństwem, — pojęcie cen obiegowych, które się zmieniają z dnia na dzień i w różnych okolicach kraju są różne, — jest tak dalece nieustalone, że szacowanie w tych warunkach przez poszczególne Komisje dałoby niezmiernie różnorodną mozaikę, nawet dla jednakowych obiektów majątkowych. Stałoby się to momentem wielkiego zaniepokojenia w społeczeństwie przy poborze tego podatku i dlatego było rzeczą niezbędną udzielenie Ministrowi Skarbu pełnomocnictw do opracowania i wydania obowiązujących norm szacowania majątku obywateli, dzięki którym zadania Komisji będą nadzwyczajnie uproszczone i zautomatyzowane, a nadużycia organów wymiarowych będą wykluczone. Jeżeli jednak można wywiązać się z tego zada-

nia wewnątrz, danej kategorii majątku, — n. p. majątków ziemskich, dalej zakładów przemysłowych, prowadzących księgi handlowe itp. — t. j. rzeczą niezmiernie trudną stworzyć dla różnorodnych grup własności normy, szacunkowe, któreby były na tym samym względem siebie poziomie dla majątków jednakowej wartości, a różnych typów".¹⁹⁾

Dlatego też prócz zaznaczenia, że wartość majątku ma być obliczana według przeciętnej; to znaczy typowej ich wartości, artykuł 8 ustala faktycznie szacowanie według pewnych norm: 1) dla gruntów poza obrębem miast będą ustalone przez Ministra Skarbu w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych ceny jednostkowe dla każdej klasy dobroci gruntów w poszczególnych okręgach, wartość zaś inwentarza będzie obliczana w stosunku 10 proc. wartości gruntów, wartość budynków w takiejże wysokości, 2) wartość przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych będzie określona droga pomnażania pozycji bilansowych dotyczących nieruchomości i urządzeń na współczynniki deprecjacji marki ustalone przez Ministra Skarbu dla różnych okresów ich nabycia, wartość zaś remanentu towaru — według cen obiegowych na 1 lipca 1923 roku, 3) normy dla innych kategorii majątku ustali Minister Skarbu.

Jak widzimy, w artykule tym została przeprowadzona zasada szacunku poszczególnych części majątku (gruntów różnych klas, inwentarza, urządzeń, towarów itd.), a nie jego całości jako pewnej całości. Upraszcza to pracę, lecz otrzymana tą drogą wartość może bardzo daleko odbiegać od rzeczywistej, szczególnie dla przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych. Określanie przytem wartości inwentarza i budynków rolnych w procentach ustalonej szacunkowo wartości gruntów zupełnie nie uwzględnia znacznych różnic, istniejących w poszczególnych dzielnicach i oddzielnych typach własności, a nawet u poszczególnych podatników. Prócz tego nasuwa wątpliwości i wysokość ustalonego stosunku, tak np. według obliczeń prof. H. Grosmana wartość ziemi łącznie z lasami wynosiła w b. Królestwie Kongresowem 67,6 proc. wartości kapitałów rolnictwa²⁰⁾, według zaś tych norm — 83,3 proc., co oznaczałoby, iż stosunek budynków i inwentarza do wartości ziemi określono zbyt nisko.

Powyższe normy w praktyce będą miały decydujące znaczenie, chociaż w zasadzie, w myśl art. 39, stan majątku nie

¹⁹⁾ Sprawozdanie Komisji Skarbowej, Druk sejmowy Nr. 714, str. 2.

²⁰⁾ Ob. cyt. Mies, statyst. str. 269.

może być przyjęty odmiennie od podanego w zeznaniu złożonym w terminie, jeżeli przed tym nie wezwano płatnika do udzielenia wyjaśnień władzy wymierzającej podatek. O ile jednak płatnik nie złoży w wyznaczonym mu terminie żądanych wyjaśnień, lub o ile na konkretne zarzuty, przedstawione przez Komisję przeciw danym wskazanym w zeznaniu złoży wyjaśnienia niedostateczne, wówczas Komisja przy ustalaniu i oszacowaniu majątku kieruje się danymi, jakimi rozporządza.

Obliczona wartość majątku w markach zostaje następnie przeliczona na franki złote według stosunku 1 fr. zł.=20 000 mk.

Biorąc pod uwagę, iż majątek będzie oszacowany według przeciętnej wartości w dniu 1 lipca 1923 roku, należy uznać, że stosunek ten jest dla marki zbyt niekorzystnym, gdyż wynosi za 1 markę złotą 24.600 marek papierowych, wtedy, gdy indeks cen hurtowych w końcu czerwca wynosił 18814,1, co odpowiadałoby stosunkowi) 1 fr. zł. = 15412,4 marek polskich.

Wskutek tego szacunek majątku we frankach złotych otrzymany drogą, określoną w ustawie, będzie około 25 proc. niższy od rzeczywistej jego wartości, przyczem wobec bardzo nierównomiernego wzrostu cen wewnętrznych przy spadającej walucie poszczególnych dóbr, np. ziemi i sprowadzanych z zagranicy towarów, i przy jednolitym stosunku dla przeliczeń na franki złote dla oddzielnych kategorii majątku, różnica między ich realną wartością, a obliczoną w ten sposób będzie bardzo silnie się wahała.

Skontyngentowanie jednak ogólnej sumy podatku i także kwot od poszczególnych rodzajów majątku, zmniejsza znacznie tych niedokładności.

Majątki do 3000 fr. zł. (sprzęty domowe« do 5000 fr. zł.) nie opłacają podatku.

Pozostałe opłacają podatek według progresywnej skali od 1,2 proc. do 13,0 proc. (przy majątku ponad 16000 000 fr. zł.) wartości majątku. Skalę tę wskutek wspomnianego wyżej sposobu przeliczania na franki złote należy obniżyć o 25 proc., czyli w rzeczywistości podatek wyniesie od 0,8 do 8,75 proc. ustalonej wartości majątku.

Płatny w 6-ciu półrocznych równych ratach podatek więc wyniesie rocznie od 0,026 proc. do 2,92 proc. wartości majątku i, w większości wypadków, będzie mógł zastać zapłaconym z dochodu, bez naruszania całości majątku.

W tym kierunku dążą również przepisy, zezwalające na zapłacenie podatku listami zastawnymi krajowych instytucyj kredytu długoterminowego, opiewającymi na franki złote lub

inne waluty jak również obligacjami pierwszeństwa, które będą spłacane w okresie dziesięcioletnim.

Wskazane powyżej stopy podatku będą stosowane przy pierwszym wymiarze. O ile jednak okaże się, że wymierzony w całym państwie podług tej skali podatek nie dosięgnie dla każdej kategorii majątku (rolniczy, przemysłowo-handlowy i inny), wyznaczonej w ustawie sumy, wówczas podwyższy się wymierzony każdemu płatnikowi podatek w każdej kategorii majątku, poczynając od 5 stopnia majątku (ponad 10 000 fr. zł.) o taki procent, jaki będzie niezbędny dla osiągnięcia wyznaczonej dla całej kategorii sumy, z uwzględnieniem 10 proc. na ewentualne zniżki i nieściągalności. Według tych samych zasad obniży się jednak podatek w razie przekroczenia kontyngentu.

Podatek wyznaczony we frankach złotych może być uiszczany albo w markach według kursu franka złotego w dniu zapłaty, określanego przez Min. Skarbu na każde 15 dni. lub walutami obcymi, których gatunek i kurs przeliczania ustali Minister Skarbu.

W ustawie tej dążenie do zabezpieczenia podatku od deprecjacji marki doprowadziło aż do jego wymierzenia nie w walucie krajowej, lecz we frankach złotych, co czyni zasadniczy wyłom w naszym systemie podatkowym a nawet w walutowym.

Ustalanie na każde 15 dni stosunku franka złotego do marki uchroni prawie całkowicie Skarb Państwa od strat związanych ze spadkiem wartości marki, przyczem jednak wobec najróżnorodniejszych sposobów, stosowanych u nas dla obliczania wartości jednostek złota,²¹⁾ należałoby w ustawie określić, jakie dane i z jakich okresów winny służyć Ministrowi Skarbu za podstawę do tych obliczeń, gdyż obecnie ma on prawo, na przykład wziąć do wyboru kurs walut obcych, indeks cen hurtowych, ceny zboża itd. w dniu ustalenia stosunku lub za tydzień, miesiąc, rok itd. poprzedzający jego określenie.

Dla przyspieszenia wyników podatku majątkowego władza podatkowa wymierza, na podstawie sprawdzonych i uzupełnionych zeznań, pierwszą ratę podatku, która ma być następnie płatna i w dalszych terminach, aż do dokonania ostatecznego wymiaru przez Komisję szacunkową. W tymże celu płatnikom, którzy zapłacą od razu całość podatku przynajmniej się zniżka w wysokości 10 proc. należności podatkowej

²¹⁾ Obacz J. Piekałkiewicz „Złote polskie”, Przegląd Gospodarczy z. 1923 roku Nr. 12.

Tak pierwsza rata jak i zaliczka zaczną wpływać nie wcześniej, niż w 1924 roku, dla osiągnięcia zaś choć części wpływów w 1923 roku ustalona została przedpłata na zaliczkę, która winna być uiszczona przez podatników bez oddzielnych zawiadomień 1) płacących od 150 000 do 600 000 marek rocznie podatku gruntowego w wysokości 1-szej raty tego podatku w 1923 r., płacących od 600 000 do 1 000 000 — 2-krotnej wysokości, ponad 1000 000 - 3-krotnej, 2) płacących podatek przemysłowy od przedsiębiorstw przem. pierwszych sześciu kategorii i przedsiębiorstw handlowych pierwszych dwóch kategorii—dwukrotną pełną kwotę tego podatku, przypadającego za pierwsze półrocze 1923 roku, następnie jednokrotną pełną kwotę od samodzielnych zajęć zawodowych, od przedsiębiorstw przemysłowych VII kateg. i przeds. handlow. II kateg., oraz 6-ciokrotną pełną roczną kwotę podatku obrotowego, przypadającego za rok 1923 od płatników tego podatku na Górnośląskiej części Województwa Śląskiego.

Wobec ogromnego spadku wartości marki w drugiej połowie 1923 r. kwoty te już w październiku, tegoż roku stanowiły bardzo nieznaczne sumy, wobec czego zamierzano je znacznie podnieść..

W ustawie nie zostało wskazane, w jaki sposób sumy te. wpłacane w markach, będą przeliczane na złote franki celem zaliczenia na pierwszą ratę; prawdopodobnie stosunek ten ustalił Minister Skarbu w miesiącu płatności tych kwot.